

Miljøvurdering af INTEREG IV A Syddanmark-Schleswig-K.E.R.N.

Miljøvurderingsrapport

Natur og Miljø og Landdistrikter

J.nr. 07/2461

Udarbejdet af: Mette Christensen

Mette.Christensen@regionsyddanmark.dk

Tlf. 7663 2008

Indholdsfortegnelse

Ikke-teknisk resume	3
Programmets overordnede målsætninger og prioriteter	3
Programmet i forhold til EU-, nationale og regionale politikker	4
EU's miljøpolitikker	4
Nationale politikker - Danmark	4
Nationale politikker – Tyskland	5
Regionale politikker	6
Miljømæssige kendetegn og udfordringer i regionerne K.E.R.N. og Schleswig	7
Miljømæssige kendetegn og udfordringer i Syddanmark	8
Miljøvurdering af de enkelte indsatsområder	12
Alternativer og gennemførelse af vurderingen	19
Planlagte foranstaltninger for at undgå, begrænse eller opveje negativ indvirkning på miljøet pga. programmets gennemførelse	20
Overvågning af miljøeffekterne	21
Bilag 1	22

Miljøvurdering af INTERREG IV A Syddanmark-Schleswig-K.E.R.N.

Miljøvurderingsrapport

Ikke-teknisk resume

Denne rapport beskriver den strategiske miljøvurdering af INTERREG IV A, operationelt program for Syddanmark-Schleswig-K.E.R.N.

Programforslaget harmonerer med EU's miljømålsætninger og de væsentligste miljøpolitikker hos samarbejdspartnerne. Programmet prioriterer miljøet højt, fx er det et kriterium, at projekterne har varige positive virkninger på miljøet.

Programmets 14 indsatsområder forventes overvejende at have positive miljøeffekter. Programmet fastlægger ikke rammerne for fremtidige anlægstilladelser til projekter, der er omfattet af Lov om miljøvurdering af planer og programmer, men nogle af indsatsområder kan ved at støtte profilering og kampagner eller udvikling af metoder, modeller, værktøjer, netværk, strategier, kompetencer, rådgivning, produkter mm indirekte fremme sådanne anlæg.

I indsatsområderne "2.4 Transport og logistikudvikling" samt "3.3 Offentlig transport og mobilitet" er der store potentielle negative miljøeffekter, hvis programmets projekter udvikler sig og betyder realisering af et øget trafikpres i regionen – enten godstrafik eller pga. pendling. Det vil derfor være ekstra vigtigt ved vurdering af projektansøgninger under disse to indsatsområder, at ansøgningerne klart beskriver den varige positive miljøpåvirkning.

Under hensyntagen til, at programmet ikke er et egentlig miljøprogram må man konkludere, at programmet er velafbalanceret i forhold til de miljømæssige påvirkninger.

Programmets overordnede målsætninger og prioriteter

Programmets overordnede målsætninger er:

- At gøre programområdet til et kraftcenter gennem udnyttelse af de regionale forskelle og ressourcer
- At gøre programområdet til en aktiv medspiller i globaliseringen
- At øge programområdets attraktivitet
- At styrke det grænseoverskridende samarbejde

På denne baggrund fokuserer programmet på følgende prioriteter med hver sit antal indsatsområder:

1. Styrkelse og konsolidering af den regionale videnbaserede økonomi (5 indsatsområder)
2. Udvikling af områdets rammebetingelser (5 indsatsområder)
3. Samarbejde i hverdagen og funktionel integration i den nære grænseregion (4 indsatsområder)

I programmet er redegjort for sammenhænge til andre europæiske og nationale strategier, programmer og planer. Der er ligeledes redegjort for, hvorfor netop disse prioriteringer er valgt.

Programmet i forhold til EU-, nationale og regionale politikker

EU's miljøpolitikker

*Det sjette miljøhandlingsprogram*¹ indeholder koordinerede og sammenhængende målsætninger og prioriteter inden for følgende områder:

- Natur og biodiversitet
- Klimaforandringer
- Miljø og sundhed
- Bæredygtig ressourceudnyttelse og affaldshåndtering.

Miljøhandlingsprogrammet indeholder også syv tematiske strategier, hvor der lægges op til en hurtig og aktiv indsats på alle niveauer. Miljøhandlingsprogrammet er afbalanceret i forhold til Lissabon-processens mål om økonomisk vækst og beskæftigelse.

*Energi til en verden i forandring. En fælles strategi for Europa*². I januar 2007 har Kommissionen lanceret en ny energi- og klimapakke. Pakken indeholder mål for energibesparelser, udvikling af alternative teknologier, indførelse af markedsmekanismer m.v.

Nationale politikker - Danmark

Ansvar for den danske miljøpolitik ligger i forskellige ministerier og styrelser, og en del er decentraliseret til det regionale og kommunale niveau. Den danske miljøpolitik er præget af EU og direktiver mm herfra (og vice versa), og vægten synes at ligge på enkeltemner som fx naturbeskyttelse, luftforurening og emissioner, kontrol af industriforurening, fysisk planlægning, kontrol med landbruget osv.

I 2005 offentliggjorde regeringen en liste over fokustemaer³, hvor følgende må antages at kunne få særlig betydning for Syddanmark-Schleswig-K.E.R.N:

- Bedre sundhed, herunder sund kost og motion
- Styrket indsats på naturområdet, herunder indsatser på vandløb, søer og ådale
- Revideret langtidspan for vandmiljøet
- Mere overvågning af havmiljøet
- Liberalisering af affaldshåndteringen
- Fremme af grøn teknologi og bioenergi
- Klima - den globale udfordring
- Farlige kemikalier
- Forenkling via digitalisering
- Energispare indsatser
- Fokus på landdistrikter, herunder indsats på natur og miljøområdet
- Bæredygtigt og miljørigtigt husdyrbrug
- Investeringer i kollektiv trafik, så det understøtter en balanceret regional udvikling

¹EU Kommissionen, 2001, Miljø 2010: Vores fremtid, vores ansvar, KOM (2001) 31 final
http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/da/com/2001/com2001_0031da01.pdf

² Commission of the European Communities, Communication from the Commission to the European Council and the European Parliament: An energy policy for Europe. COM (2007) 1 final, 10.1.2007.
http://ec.europa.eu/energy/energy_policy/doc/01_energy_policy_for_europe_en.pdf

³ Regeringsgrundlaget 2005: Nye mål http://www.stm.dk/publikationer/reggrund05/nye_%20maal_web.pdf

- Nye veje

Energipolitikken har en egen aktionsplan "Energistrategi 2025", og energipolitikken har fået en større opmærksomhed i begyndelsen af 2007 fra regeringshold. Politikken indeholder følgende emner af betydning for INTERREG IV A og for samarbejdet over grænsen:

- Dramatiske forøgelse af energibesparelserne
- Øget fokus på at sænke afhængigheden af fossile brændstoffer i transportsektoren
- Brug af vedvarende energi og etablering af bedre rammebetingelser herfor
- Fremme af nye teknologier
- Markedskræfterne mere ind i energisektoren
- Støtte til forskning og udvikling i energisektoren.

Nationale politikker – Tyskland

Miljøpolitisk del af Forbundsregeringens koalitionsaftale:

- Forbundsregeringen ønsker at fremme offentlig-private partnerskaber og vil derfor arbejde for realiseringen af den faste forbindelse over Femer Bælt som et internationalt OPP-referenceprojekt.
- Da fossile brændsler er endelige, fremmer Forbundsregeringen konsekvent en brændselsstrategi, der indebærer udvikling af alternative brændsler og innovative teknologier med det mål at "bevæge sig væk fra olien".
- Forbundsregeringen ønsker i forbindelse med anlægsprojekter at reducere ressourceforbruget og driftsudgifterne for at yde et bidrag til klimabeskyttelse og samtidig generere impulser til øget beskæftigelse.
- Tyskland vil fortsat varetage sin ledende rolle i forhold til klimabeskyttelse. Målet er at begrænse den verdensomspændende temperaturstigning til et klimamæssigt bæredygtigt niveau, der er på 2 grader celsius i forhold til den førindustrielle tilstand.
- Handel med CO₂ udledningskvoter: Handelen med CO₂ udledningskvoter skal som vigtigt redskab til klimabeskyttelse organiseres økologisk og økonomisk mere effektivt
- National naturarv: Tyskland har en righoldig naturarv. Denne skal bevares for kommende generationer. Det drejer sig om et nyt partnerskab mellem naturbeskyttelse, bæredygtigt landbrug og miljøvenlig turisme.
- Bæredygtig udvikling: Fremme af en bæredygtig udvikling er mål og målestok for regeringens handlinger på nationalt, europæisk og internationalt niveau.
- Energieffektivitet: Der findes et uhyre stort potentiale for økonomiske energibesparelser i en øget energieffektivitet i bygninger, redskaber, køretøjer, kraftværker og industri anlæg. Derfor fokuserer forbundsregeringen på: CO₂ bygningssaneringsprogrammet, modernisering af kraftværksparken, europæiske initiativer til forbedring af energieffektiviteten, Deutsche Energieagentur's initiativer til energibesparelser i bygninger, strømforbruig (f.eks. stand-by) og transport.

Forbundsmiljøministeriet:

- Energieffektivitet
Forbundsregeringen har defineret retlige og økonomiske rammebetingelser for en mere effektiv energiudnyttelse. Forbundsregeringen tilstræber at fordoble energiproduktiviteten inden år 2020 i forhold til 1990. Hertil kræves som det afgørende bidrag en øget energieffektivitet via den samlede energikæde – fra undersøgelser, indvinning til transport af fossile energikilder via produktion (forvandling) og fordeling af energien til udnyttelse af varme og strøm
- Vedvarende energi

De fossile energikilder skal trænges tilbage, dels fordi de er endelige dels på grund af deres CO₂-emission, ligeledes kerneenergien.

Udbygning af vedvarende energi betragtes som fordelagtig ud fra en samlet økonomisk betragtning og nyder særlig fremme.

Vedvarende energi's andel af bruttostrømforbruget skal i år 2010 mindst være på 12,5%. På mellemlangt sigt er det Forbundsregeringens mål at øge andelen af vedvarende energi af den leverede strømmængde indtil 2020 til mindst 20% og til mindst 10% af det primære energiforbrug.

- Økonomi og miljø
 - Det anses for muligt at opnå økonomisk vækst samtidig med at miljøet skånes. Denne fremgangsmåde skal konsekvent følges i forbindelse med den nødvendige yderligere nedsættelse af ressource- og energiforbruget.
 - De teknikker og teknologier der nødvendigvis må udvikles hertil giver fremragende muligheder for eksporten. Tyskland vil yderligere kunne styrke sin førende position som eksportør af miljøteknologi.
 - Erhvervslivet skal yde sit bidrag til miljøbeskyttelsen ved bæredygtig administration og øget klimabeskyttelse. Disse foranstaltninger vil efter forbundsmiljøministeriets opfattelse i stadig højere grad også kunne betale sig for virksomhederne.
- Miljøteknologier
Forbundsregeringen vil i fuldt omfang gennemføre EU's Handlingsplan for miljøteknologi (ETAP) om udnyttelse af det store potentiale i miljøbeskyttelsesteknologierne.

Forbundserhvervsministeriet:

- Lønsomhed: markedsøkonomiske strukturer og en fungerende konkurrence anses for at være de bedste forudsætninger for effektiv energiforsyning og energiudnyttelse. Den konsekvente liberalisering af markederne for strøm og gas skal sikre dette.
- Forsyningssituationen skal sikres ved energibesparelser og energimix.
- Miljøvenlig energiproduktion sikrer klimabeskyttelse og beskyttelse af sundheden.

Regionale politikker

Region Syddanmark er dannet per 1. januar 2007 og består af det tidligere Fyns Amt, Sønderjyllands Amt, Ribe Amt samt den sydlige del af det tidligere Vejle Amt. Disse amter har haft og arbejdet efter hver deres miljøpolitik, idet der dog har været et såkaldt "Lillebæltsamarbejde" med en vis koordinering. En miljøpolitik for Region Syddanmark foreligger endnu ikke. I forbindelse med strukturændringerne er myndighedsforhold på miljøområdet ændret meget væsentligt, og den største part af miljøopgaverne ligger nu i kommunerne. Den regionale administration er generelt blevet en statslig, decentraliseret forvaltning. Af disse årsager er det ikke muligt her at identificere samlede regionale miljøpolitikker af betydning for det kommende INTERREG IV A program. Det giver heller ikke mening at bruge de gamle amters politikker, da disse på mange områder afspejler en helt anden opgaveportefølje.

Delstaten Schleswig-Holstein:

- „Den Slesvig-Holstenske miljøberetning“:
 - Etablering af et sammenhængende biotopområde i hele delstaten med NATURA-2000 områderne som centralt element er en langsigtet strategisk opgave. Dette sammenhængende biotopsystem udgør et væsentligt bidrag fra Slesvig-Holsten til et europæisk netværk af biotoper, hvor de naturlige levesteder og truede vilde dyr og planter bevares i EU's medlemsstater og om muligt skal reetableres.
 - For Slesvig-Holstens vedkommende skal naturhusholdningens og landskabsbilledets værdier og funktioner medtages fladedækkende i landskabsplanlægningen.

- Truede arter og biotoper skal i højere grad bevares i form af samarbejde med andre parter – f.eks. via frivillige aftaler.
- Tyngdepunkterne i det slesvig-holstenske landbrugs- miljø- og landdistriktsministeriums arbejde
 - Beskyttelse af natur, miljø, klima og de naturlige ressourcer i samarbejde med lokalbefolkningen har høj prioritet i Slesvig-Holsten.
 - Landbrug: Energiindvinding fra vedvarende ressourcer skal styrkes som indtægtskilde og udbygges natur- og miljøvenligt.
 - Landdistrikter: Den regionale identitet og hjemstavnsfølelsen er i fokus, da der her tages hensyn til alle interesser inden for naturbeskyttelse, turisme, kultur, landbruget og erhvervene.
 - Bæredygtighed: Målet er at bevare fremtidige generationers livsgrundlag.
 - Kystbeskyttelse, havmiljøbeskyttelse, beskyttelse mod oversvømmelser: Målet er et sikkert område at leve i og drive erhverv i. Med en intakt naturbeskyttelse, et intakt havmiljø, intakte forlandsarealer, sikre diger og andre kystanlæg.
 - Klimabeskyttelse, naturbeskyttelse og miljøbeskyttelse: Inddragelse af energipolitikken i forbindelse med udbygning af vedvarende energiformer skal fortsættes. Inden år 2010 skal tilbagegangen i dyre- og plantearterne være standset.

Miljømæssige kendetegn og udfordringer i regionerne K.E.R.N. og Schleswig

K.E.R.N.-Regionen har ca. 600.000 indbyggere svarende til knapt ¼ af befolkningen i Slesvig-Holsten. Regionen omfatter et areal på da. 2.500 km², og K.E.R.N. har i alt 169 byer og kommuner. Regionen er efter oplandet til Hamburg den mest betydende erhvervs- og arbejdsmarkedsregion i Slesvig-Holsten. Herfra stammer ca. 24% af bruttoværditilvæksten i delstaten. Det økonomisk og kulturelt dominerende center i regionen er delstatsregeringsbyen Kiel. Derudover er Neumünster som regionscenter og Rendsburg og Eckernförde som egne centre andre vigtige erhvervs- og arbejdsmarkedscentre i denne del af Schleswig-Holstein, der har et overvejende landligt præg. Regionen udmærker sig ved korte afstande og gode trafikforbindelser mellem centrene. Den råder desuden over et stort potentiale af bløde lokaliseringsfaktorer samt et attraktivt landskab, høj fritidsværdi, god miljøkvalitet og gode boligforhold samt et bredt kulturelt udbud. Udover over regionens betydning som teknologiregion har dele af K.E.R.N. derfor også stor betydning for turismen. De har hver sit turismemæssige tyngdepunkt.

De følgende handlingsfelter og foranstaltninger er af særlig betydning for K.E.R.N.-Regionen:

- K.E.R.N. i europæisk kontekst
- Identificering af maritime udviklingspotentialer og en integreret kystzoneadministration
- Udarbejdelse af et udviklingskoncept for erhvervsområder
- Udarbejdelse af faglige koncepter for områderne „Turisme“ og „større detailhandel“
- opbygning af et Internet-baseret informationssystem
- Etablering af en regional markedsføring
- netværksforbindelse mellem initiativer i forbindelse med „lokalt Agenda 21“ og „struktur- og udviklingsanalyser for landområder“
- Gennemførelse af forskellige trafikprojekter og foranstaltninger
- For byer og oplandsområder og Kiel-området er udarbejdelsen af lokale udviklingsplaner af særlig betydning

Landsdelen **Schleswig** omfatter både Nordsø- og Østersøkysten og genspejler dermed hele det landskabsmæssige spektrum i Slesvig-Holsten. Regionen udmærker sig også ved en lang række lokalområder med hver sine forskellige udviklingsmuligheder alt efter beliggenheden ved kysten eller inde i landet. Med Nationalpark "Schleswig-Holsteinisches Wattenmeer", øerne og halligerne mod vest og fjordlandskaberne ved Flensborg og Schleswig mod øst råder Schleswig-regionen over fremragende landskabs- og oplevelsesområder, der står i stærk kontrast til gesten på højderyggen og har skabt turismens store betydning som økonomisk faktor i hele det samlede Schleswig. I øvrigt er den økonomiske struktur i området kendetegnet ved en høj andel af landbrug, nærings- og nydelsesmiddelbrancher, byggeri og offentlig sektor i forhold til andre dele af Slesvig-Holsten. Landsdelen betegnes samlet set som struktursvagt landområde. Befolkningen på næsten 448.000 er koncentreret med halvdelen i 3 byer og den anden halvdel i oplandsområderne.

Slesvig som planområde skal i hovedsagen videreudvikles således

- at det får gavn af den nye strategiske mulighed der ligger i dens transit- og brofunktion på akse Jylland-Øresund
- at områdes image og attraktion som enestående turismeregion og rekreativt område mellem havene samt som innovativ serviceregion med særlige fællestræk med det skandinaviske erhvervs- og kulturområde øges uden at true den økologiske stabilitet og de enkelte lokaliteters særpræg
- at områdets interregionale og internationale konkurrencedygtighed øges varigt
- at regionens udviklingsmuligheder udnyttes ved bred anvendelse af de nye IKT-teknologier
- at strukturforandringerne, der stadig pågår, opfanges så socialt og miljømæssigt forsvarligt som muligt, men også så innovativt og fleksibelt som muligt
- at det grænseoverskridende konkrete samarbejde med Danmark i den nye Region Sønderjylland-Schleswig kan finde sted på en hensyntagende og dog effektiv måde
- at regionen kan deltage i transnationale projekter både i samarbejdsområdet omkring Nordsøen og i samarbejdsområdet omkring Østersøen
- og der hos den befolkning, der bor, arbejder og tilbringer deres fritid her, vækkes og styrkes en motivation til aktivt selv at bevare og forbedre deres boligmæssige og arbejdsmæssige forhold og miljøkvaliteten, nyde områdets fordele som intakt kulturlandskab og acceptere de større pendlingsafstande til arbejdspladscentre eller forsyningsinstitutioner.

Miljømæssige kendetegn og udfordringer i Syddanmark

I det følgende tilvejebringes en kort analyse af særlige miljømæssige udfordringer og sårbarheder i Region Syddanmark. Analysen vil også komme med oplysninger om kendetegn og potentialer for miljømæssige forbedringer.

By og land – og naturen imellem

Der bor i alt 1,2 mio. mennesker i Region Syddanmark, hvilket svarer til 22 procent af Danmarks befolkning. Befolkningstallet er steget langsomt i Region Syddanmark end i landet som helhed de senere år, og i de kommende år forventes det at falde i dele af regionen.

Demografisk lokaliseres de tyndtbefolkede områder i Vest- og Sønderjylland, samt dele af Sydfyn, mens regionens større bysamfund, omkring Trekantsområdet, Odense og Esbjerg, huser de største koncentrationer. Regionen er derfor kendetegnet ved stor befolkningsmæssig diversitet, hvilket giver en række udfordringer på bl.a. transportområdet, landskabs- og naturbevarelse, kulturarv, landdistriktsudvikling, arealanvendelse, etc.

Den demografiske diversitet afspejler de forskellige landskabers arealanvendelse. De større bysamfund ligger langs motorvejsnettet, og er som følge af infrastrukturen kendetegnet ved større erhvervsområder. Generelt er der for alle byer god adgang til fritidslandskaber og værdifulde naturområder, som i sig selv rummer gode muligheder for friluftsliv, livskvalitet og sundhed. By- og erhvervsudvikling giver derfor en række udfordringer for opretholdelse af landskabets særkende, med klar adskillelse mellem by og land, ligesom adgangen til fritidslandskabet og bynær natur kan påvirkes i negativ retning. Særligt i Trekantsområdet ses tendenser til sammenvoksninger af byerne.

Uden for de bymæssige områder er arealanvendelsen domineret af landbrug. Sektoren er kendetegnet ved at antallet af bedrifter falder i takt med landbrugets strukturudvikling, mens antallet af husdyr er stigende. Således vil erhvervet gå mod større, men færre industribrug i de eksisterende landbrugsområder af regionen.

Landbrugssektorens miljøeffekter giver, som følge af erhvervets størrelse i regionen, en række udfordringer på næringsstofudledning til havmiljø og natur, pesticidanvendelse, vand- og energiforbrug, samt landskabs- og naturbevarelse. Eksempelvis er ammoniakudledning til luften større i Region Syddanmark end i andre egne af landet, mens regionen kendetegnes ved at have mange sjældne naturområder, som lyngheder og højmoser, som netop er sårbare for ammoniakpåvirkning. En større fokusering på miljøvenlig landbrugsdrift, herunder økologi, vil derfor udgøre et fremtidigt potentiale.

Den internationale og nationale lovgivning vil netop pga. regionens store landbrugssektor, skabe en række konflikter omkring erhvervsinteresser. Omvendt er regionen kendetegnet ved en stor økologisk og miljøvenlig landbrugsproduktion, og i samspil med regionens store natur og kulturlandskaber, er der et stort potentiale for synergi mellem natur, kulturbevarelse og fødeproduktion.

Naturen og landskabet

Region Syddanmark er kendetegnet ved en stor og varieret forekomst af naturtyper, med god sammenhæng og højt indhold af flora og fauna. Også kulturarven og landskaberne karakteriserer Region Syddanmark som unik, hvor især Vadehavet, Lillebælt og Det Sydfynske Øhav er i international klasse.

Den fælles kulturarv i Regionens sydlige egne, giver gode muligheder for at profilere regionen i international sammenhæng. Den regionale identitet og attraktive boligmiljøer modvirker afvandring, og mange lediggjorte bygninger rummer spændende muligheder for genanvendelse til nye formål (bosætning, ferieboliger, erhverv etc.). Omvendt udgør mange af de mindre arkitekturskønne bygninger et landskabeligt problem ved at stå tomme og forfalde. Svindende lokale socioøkonomiske ressourcer kan flere steder i Regionens spores i bygningsmæssigt forfald og manglende fornyelse af landsbyer.

Mange af regionens naturområder er internationalt beskyttet, ligesom andelen af fredede områder og beskyttet natur jf. naturbeskyttelsesloven er høj. Det mangeårige arbejde med disse områder i amter, kommuner, etc., gør at der i Syddanmark er stor erfaring med genopretning af forskelligartede naturområder, ligesom at arbejdet fremover, særligt med EU's miljødirektiver i Vand- og NATURA 2000 områder, vil få en mærkbar (og synlig) effekt. Der er derfor et stort potentiale for at anvende de forskellige kompetencer og muligheder til at skabe værdifuld og sammenhængende natur. Eksempelvis er de store sønderjyske moseområder i dag opdyrket, og kun fredede og internationalt beskyttede områder som Draved, Frøslev og Sølsted moser karakteriserer naturtypens biologiske mangfoldighed. I de resterende opdyr-

kedede arealer har lovgivningen i dag beskyttet de mange små områder som har undgået dræning og opdyrkning, og disse småmoser ligger i dag som fragmenter der vidner om moseområdets udstrakte eksistens. Tilsammen udgør de mange små naturbeskyttede moser og de resterende store NATURA 2000 områder et stort potentiale for at skabe sammenhængene og værdifuld natur, som man eksempelvis har gjort de i det dansk/tyske samarbejde omkring Frøslev mose.

Region Syddanmarks ferske vande byder ikke på mange søer, men er i stedet kendetegnet ved lange store åer mod vest og mere turbulente iltrige vandløb mod øst. Størstedelen af disse vandløb er beskyttet jf. naturbeskyttelsesloven og mange af vandløbene er som følge af vandløbsforbedrende initiativer i god kvalitet. Projekter som Snæbel projektet i Vid Å systemet og Vandrammedirektivets effekter, vil dog sikre en bedring i årene fremover. Omvendt udleder regionens store landbrugssektor store mængder næringsstof, som via vandløbene giver negative effekter på vandkvalitet og natur i Regionens mange kystområder.

Og særligt de allestedsnærværende kystområder, Vadehavet, Lillebælt, Øhavet, de mange fjorde og indre farvande, er vigtige habitatområder for fugle og andet dyreliv. Mange af disse områder er udlagt til internationale beskyttelsesområder, eksempelvis Odense Fjord og Dele af Flensborg Fjord. De kystnære områder er primært udlagt til EF fuglebeskyttelsesområder og Ramsar, mens Vadehavet, Det Sydfynske Øhav, området omkring Æbelø og Lillebælt (Bredningen) også er EF habitatområde. En styrke for regionen er en mangeårig erfaring i grænseoverskridende (regerings)samarbejder om beskyttelse af disse internationale naturbeskyttelsesområder, hvor særligt samarbejdet omkring Vadehavet bør fremhæves. Denne erfaring giver grobund for fremtidige samarbejder omkring beskyttelse og udvikling af kystnære områder.

Udover påvirkningen fra landbruget, står regionens kystområder over for en risiko for vandstandsstigninger som følge af klimaforandringer, om end effekterne på naturen ikke er fuldt ud kendt. Særligt ses en udfordring i de inddigede arealer omkring Vadehavet, Lillebælt etc., men også geologiske "druknede" landskaber som det Sydfynske Øhav eller omkring de nedre dele af vandløb som Varde å. Kysten, såvel som havet og den indlandske natur, vil opleve en øget indvandring af invasive dominante arter sydfra, mens vi må forvente at en række af de arter vi finder hjemmehørende i dag forsvinder eller mindskes i antal. Særligt ses en udfordring i biotopspecialiserede arter, som udgør størstedelen af vores sjældne arter, og som netop stiller særlige krav til biotopets beskaffenhed. Disse biotopspecialiserede arter kræver stærk sammenhæng mellem de biotoper de er afhængige af for at kunne bevæge sig – en sammenhæng som hverken i Region Syddanmark, såvel som de omkringliggende landeområder besidder. Også klimaforandringernes indflydelse på vejret, giver en række udfordringer omkring stormfaste typer af beplantninger, artsvalg, bebyggelsesstruktur, mv.

Regionens lange kystlinie er ligeledes sårbar overfor olieforurening fra tankskibe. Rusland har tilkendegivet at man vil forøge produktionen af råolie til det dobbelte af i dag, hvilket vil øge risikoen for olieudslip i skibstrafikken gennem Storebælt og videre ud i Nordsøen. En øget skibstrafik og stormfrekvens vil fremover være en miljømæssig udfordring.

En anden udfordring i kystområderne er at, turismeudviklingen og kystnær bebyggelse i visse områder ikke kan karakteriseres som bæredygtig. Omvendt udgør Regionens lange kystlinie et stort potentiale for fremme af bæredygtig oplevelsesturisme og friluftsliv, som både kan skabe livskvalitet og ejerskab til naturen. Særligt kan udpegninger af områder, som f.eks. Vadehavet – som nationalpark eller verdensarvområde – 1) øge befolkningens bevidsthed om særlige bevaringsværdige naturområder 2) fornuftig brug af disse områder i særdeles-

hed, men også af naturen som ressource i almindelighed 3) medvirke til en øgning af udviklingspotentialer inden for disse områder.

Bæredygtighed og miljø

Region Syddanmark er kendetegnet ved en høj grad af inddragelse af lokalbefolkning og virksomheder i den politiske beslutningsproces om miljøforbedring (lokal agenda 21, øko-certificeringsordninger, Grønne Netværk, etc.). ligeledes er der i dele af regionen tradition for kommunale fællesskaber omkring bæredygtighed. Regionen har således i mange år været på forkant på dette punkt og har bidraget væsentligt til at skabe potentialer og forbedringer bredt indenfor bæredygtighed (økonomi, social og miljø). Ligeså har regionen formået at skabe god sammenhængskraft indenfor dette område.

Tilsammen rummer det tværfaglige arbejde omkring bæredygtighed og miljø, gode muligheder for grænseoverskridende udveksling af viden og samarbejde omkring bæredygtig ressourceudnyttelse. En tendens der forventes forstærket ved at miljølovgivning i højere grad baseres på internationale forpligtigelser, direktiver og reformer, og dermed bliver mere enslydende.

På klimaområdet er den primære bidragsyder i Region Syddanmark brugen af fossile brændstoffer. Landbrugets udledninger til luften er en yderligere væsentlig faktor for klimaændringerne.

Beregninger viser, at reduktioner i udledninger til atmosfæren fra Europa ikke er tilfredsstillende og ikke fuldt ud følger de indgåede forpligtigelser ifølge Kyoto Protokollen. Danmark og Tyskland er på en lidt sikrere kurs end de fleste andre lande i Europa. De regionale bidrag til klimaforandringer kan afvige fra de generelle trends. Der findes ingen systematiske regionale kortlægninger.

Der er generelt opnået forbedringer i klimapåvirkningen fra industrien gennem energibesparelser m.v. Bedre affaldshåndtering bidrager også positivt, men næppe tilstrækkeligt. I modsætning hertil står situation i transporterhvervene. Et øget transportarbejde både for gods og persontransport kompromitterer nogle af de resultater, som er opnået i andre sektorer. Der er i Region Syddanmark kraftig vækst i transportsektoren, og effektiviteten og kapacitetsudnyttelsen er for nedadgående, hvilket yderligere lægger pres på miljøet⁴.

Brugen af vedvarende energi er mere udbredt i Danmark end i Tyskland. Både forsknings- og produktionsfaciliteter for vindenergi er lokaliseret i regionen, og vindmølleindustrien er en økonomisk vækstsektor. Ligeledes er der identificeret en spirende erhvervs-klynge på bioenergi og -brændstofområdet i både Tyskland og Danmark.

Som nævnt står Regionen over for risiko for vandstandsstigninger. Dette kan betyde negative indvirkninger for bosætning. Også turismen og nogle typer af landbrugsproduktion vil formentlig blive ramt. Stigende temperaturer og mere regn kan dog også betyde nye livsbetingelser andre afgrøder og dyrehold. Sådanne eventuelle positive virkninger er endnu ikke kortlagt.

På luftforureningsområdet nyder befolkningen i visse områder af Region Syddanmark godt af en lav befolknings- og industritæthed. Idet disse områder primært består af landområder med mindre bykoncentrationer, er området mindre udsat for forurenede stoffer. Det skal dog

nævnes, at udledninger fra landbruget også kan anfægte sundheden. Danmark såvel som Tyskland, er medunderskrivere af internationale aftaler om luftforurening.

Også på området omkring kemiske produkter og tilsætningsstoffer følger Tyskland og Danmark anvisningerne tæt, mens landbrugs- og miljøpolitikkerne er præget af sektoriseringen i den centrale administration.

Region Syddanmark har en umiddelbar stor og tilgængelig drikkevandsressource, der dog ikke er geografisk jævnt fordelt. Områdets store nedbør vil i sammenhæng med afvikling af forurening udvikle og forbedre denne ressource. Landbrugets produktionsmetoder påvirker dog ressourcen ved markvanding og nedsivning af forurenende stoffer til grundvandet.

Miljøvurdering af de enkelte indsatsområder

Programmet omfatter i alt 14 indsatsområder (1.1 – 1.5, 2.1 – 2.5, og 3.1 – 3.4). Hvert indsatsområde vurderes i forhold til sandsynlige, forudsigelige, væsentlige miljøpåvirkninger – så vidt som programmet kan fastlægge rammerne for fremtidige anlægstilladelser – på følgende faktorer:

- Biologisk mangfoldighed, flora og fauna
- Befolkning
- Menneskers sundhed
- Jord/arealanvendelse
- Vand
- Luft
- klimatiske faktorer
- ressourcer og energi
- materielle goder
- landskab
- kulturarv

1.1 Vækst gennem iværksætteri

Mål: Øge etablering af nye virksomheder i programområdet. Desuden skal vækstpotentialet blandt eksisterende virksomheder og iværksættervirksomheder udnyttes bedre, og deres overlevelsesrater hæves.

Eks. på aktiviteter

- Udvikling af nye modeller/værktøjer for rådgivning om etablering af nye virksomheder eller udvikling af eksisterende virksomheder
- Dannelse af iværksætternetværk
- Kurser/informationsforløb i de etablerede uddannelser med henblik på at fremme iværksætteri
- Udvikling af fælles iværksætterstrategier
- Initiativer til støtte af iværksætteri baseret på økologi og andre landsbrugstilknyttede områder.

Indsatsområdets overordnede hensigt er etablering af nye virksomheder samt styrkelse af eksisterende, altså generel etablering af nye arbejdspladser. Det fremgår ikke, hvilke erhvervssektorer, der gives prioritet, om end økologi og andre landbrugstilknytninger er nævnt som et eksempel på aktivitetsområde. Det må dog forventes, at aktiviteterne på sigt udmøn-

ter sig i etablering af nye virksomheder. Da virksomheder, der vil kunne påvirke befolkning, miljø og natur, skal gennemgå diverse plan- og miljømæssige behandlinger, må indsatsområdet generelt forventes ikke at have nogen væsentlig miljømæssig effekt i sig selv. Dog bør der kunne forventes positive påvirkninger af vand, jord og luft, menneskers sundhed, og den biologiske mangfoldighed i forbindelse med indsatsområdets sigte på økologi. Befolkningmæssigt har det en positiv effekt pga. den iderigdom og dynamik, der tilføres regionen til gavn for den økonomiske vækst og velfærd.

1.2 Anvendelse og udvikling af teknologi

Mål: Øge intelligent udvikling og anvendelse af nye teknologier hos virksomheder, institutioner, myndigheder mv., samt styrke områdets IKT-infrastruktur

Eks. på aktiviteter

- Opbygning af teknologiske servicecentre/videnmiljøer
- Forbedring af virksomheder, institutioner og myndigheders adgang og brug af IKT gennem deltagelse i netværk og rådgivning
- Udvikling af nye metoder/værktøjer/koncepter eks. i forbindelse med teknologioverførsel
- Øge udbredelsen/anvendelsen af bredbånd
- Projekter til udvikling af nye markedsføringsteknikker og processer til fremme af eksempelvis lokalprodukter

Indsatsområdet kan medvirke til opbygning, spredning og øget anvendelse af energi- og miljørigtige teknologier og dermed medføre positive miljømæssige effekter. Kombineret med fx indsatsområde 2.5 kan indsatsområdet dog medføre fx øget bosætning i landsbyer. Se effekter desangående under indsatsområde 2.5.

1.3 Udvikling gennem forskning og uddannelse

Mål: Understøtte forskning og uddannelsesprofilering, som i særlig grad kan få betydning for regionens økonomiske og beskæftigelsesmæssige udvikling.

Eks. på aktiviteter

- Netværksdannelse, videnoverførsel og samarbejde mellem videninstitutioner, videnmiljøer, virksomheder og erhvervsfremmeaktører m. fl.
- Fælles uddannelser som øger regionens attraktivitet og udbuddet af kandidater
- Forskning der har særlige forudsætninger i regionen, som i særlig grad bidrager til den regionale selvforståelse eller som styrker internationalt fremragende miljøer.
- Forbedring af innovationssystemer og –metoder.
- Udvikling af samarbejde og netværker inden for det agrare forsknings- og uddannelsesområde

Indsatsområdet kan – alt afhængig af hvilke forskningstemaer, der vil blive arbejdet med - have en potentiel positiv effekt på flere miljøfaktorer. Indsatsområdets sigte på at skabe en mere attraktiv region vil have en positiv indflydelse på befolkningen.

1.4 Udvikling gennem turisme og oplevelsesbaseret økonomi

Mål: Styrke regionens position inden for områderne turisme, oplevelsesøkonomi og kultur, herunder profilering af regionen, dens attraktivitet og tilbud.

Eks. på aktiviteter

- Udvikling af nye produkter, metoder, koncepter og strategier
- Øget uddannelsesniveau inden for turisme, kultur og oplevelseserhvervet
- Oprettelse af partnerskaber mellem turisme- og naturbeskyttelsesaktører
- Øget profilering af regionen som turisme-/oplevelsesregion, herunder forbedret markedsføring af regionale fødevarer
- Generelle såvel som målrettede kampagner og initiativer om regionens attraktivitet
- Generelle informationssystemer, som ikke er knyttet til øvrig projektaktivitet
- Etablering af fælles medier eksempelvis avis, radio, tv-station
- Udvikle by-netværk til fastholdelse og videreudvikling af fælles oplevelsesmæssige initiativer.
- Grænseoverskridende markedsføring og IT-bookingsystemer
- Udvikling af test- og rådgivningskoncepter for turisme produkter.
- Udvikling af maritim turisme

Indsatsområdet kan give et ekstra pres på naturområder og dermed bidrage til både negativ og positiv indflydelse på flora og fauna, vand og luft. Indsatsområdet vil have en positiv indflydelse på den regionale kulturarv, og kan også medvirke til en ændret arealanvendelse; en påvirkning, der igen kan være både positiv og negativ.

1.5 Sundhedsudvikling

Mål: Understøtte initiativer på sundheds- og wellnessområdet. Fremme innovative spin-offs og videreudviklinger fra de etablerede segmenter af sundhedssektoren.

Eks. på aktiviteter

- Udvikling af nye metoder/produkter/koncepter/strategier
- Styrke videngrundlaget for områdets potentiale for sundhedserhvervet
- Koordinering, udvikling og markedsføring af nye uddannelses tilbud og produkter inden for området "det sunde liv"
- Bidrage til en forbedret koordination og fælles udnyttelse af ressourcer
- Generelt samarbejde imellem institutioner, herunder benchmarking med nabolandets systemer med henblik på at forfine egne ydelser på grundlag af en sammenligning med nabolandets
- Forsøg, der skal afprøve virkningen af nye tilgange til forebyggelse af folke- og livsstilssygdomme
- Benchmarking af livsstilssygdomme og deres behandling i forhold til situationen i metropolerne.
- Udvikling inden for alternativ medicin
- Udvikling af fælles arbejdsmarked og uddannelsesfaciliteter inden for sundhedssektoren

Selve indsatsområdets hensigt vil have positiv effekt på befolkning og sundhed. Generelt vil indsatsområdet ikke derudover forventes at bidrage negativt på miljøfaktorerne. Dog kan en efterspørgsel på wellnessområdet kunne give et ekstra pres på naturområder.

2.1 Udvikling af menneskelige ressourcer

Mål: Højnelse af uddannelsesniveautet i området og sikring af de bedst mulige betingelser for livslang læring og kontinuerlig kompetenceudvikling tilpasset arbejdsmarkedet.

Eks. på aktiviteter

- Udvikling af koncepter/metoder/strategi i efter og videreuddannelsessektoren
- Udbredelse af metoder til fleksibel organisering af arbejdet
- Udvikling af innovative tiltag inden for ældre-/handicapområdet
- Samarbejde mellem uddannelsesinstitutioner og/eller mellem uddannelsesinstitutioner og erhvervslivet
- Udvikling af metoder/strategier til forbedret arbejdsmarkedsintegration for socialt udsatte grupper
- Iværksættelse af initiativer til gensidig anerkendelse af faglige kompetencer, herunder etablerer samarbejde imellem erhvervsskolerne
- Grænseoverskridende praktik i erhvervsuddannelserne

Det vurderes, at der ikke er direkte sammenhænge mellem indsatsområdet og miljøfaktorer, idet dog befolkningens velfærd, herunder sundhed, må forventes at blive positivt påvirket.

2.2 Bæredygtig natur- og miljøudvikling

Mål: Fastholde og videreudvikle områdets grænseoverskridende natur- og miljømæssige kvaliteter og attraktivitet, samt borgernes forståelse og aktive indsats herfor, samt tillige understøtte de erhvervmæssige potentialer der ligger heri.

Eks. på aktiviteter

- Projekter til beskyttelse og bæredygtig udnyttelse af grundvand og kystområder
- Projekter til bevarelse og benyttelse af grænseoverskridende naturområder og levesteder.
- Projekter til udvikling og fremme af typiske lokale/regionale og bæredygtige produkter
- Naturbeskyttelsesinitiativer, der fremmer den biologiske mangfoldighed.
- Projekter til fremme af forskelligartede befolkningsgruppers oplevelser i naturområder (handicappede, skoleklasser, seniorer)
- Projekter til fremme af øko-turisme
- Projekter der fremmer befolkningens bevidstgørelse om fornuftig udnyttelse af natur og miljø.
- Projekter til udvikling af nye miljøbeskyttelsesredskaber og teknologier

Indsatsområdet er påtænkt gennemført i tæt samspil med prioritet 1-områderne og vurderes derfor overordnet at have en positiv påvirkning på alle vurderede faktorer og tillige medvirke til at skabe økonomisk vækst i programområdet. Indsatsområdet kan endvidere i samspil med indsatsområde 3.4 medvirke til at fastlægge rammer for fremtidig arealanvendelse og anlægstilladelser, og dermed bidrage til en institutionalisering af de positive miljøeffekter. Særlig fokus bør ligges på de internationale naturbeskyttelsesområder.

2.3 Bæredygtig energiudvikling

Mål: Fremme videreudvikling og anvendelse af mere bæredygtige og CO₂-neutrale energiformer med henblik på energibesparelser og klimaforbedringer, samt tillige understøtte de erhvervsmæssige potentialer der ligger heri.

Eks. på aktiviteter

- Projekter der fremmer befolkningens bevidstgørelse ved udnyttelse af alternative energikilder
- Projekter (kampagner) til stimulering af energieffektivitet
- Projekter til nedbringelse af energiforbruget og udledningen af CO₂
- Projekter til imødegåelse af de samfundsmæssige virkninger (omkostninger) af havspejlsstigningen.
- Udvikling af projekter og metoder til fremme af bæredygtig energiforsyning.

Selve indsatsområdets formål har en positiv effekt på klimatiske faktorer, ressourcer og energi, samt på biologisk mangfoldighed. Der må forventes en positiv effekt på luftkvaliteten i regionen samt positiv effekt på kulturarv og arealanvendelse, i det omfang en eventuel havspejlsstigning kan imødegås.

Der kan komme en negativ indvirkning på arealanvendelse og lokal biologisk mangfoldighed, i det omfang der skal findes lokaliteter til nye energianlæg og fx diger eller lignende til at imødegå eventuelle havspejlsstigninger. Disse vil på den anden side kunne opfattes som rekreative områder, hvilket må opfattes som en positiv effekt.

2.4 Transport og logistikudvikling

Mål: Styrkelse af programområdets profil som central logistikregion.

Eks. på aktiviteter

- Analyser af den logistiske udgangssituation, herunder vurdering af kapacitet, kompetencer og erhvervslivets efterspørgsel
- Udvikling af nye modeller for grænseoverskridende servicetilbud (pilotkarakter)
- Gennemførelse af seminarer og møder om logistiske emner.
- Udvikling af en model for et Kompetencecenter for logistik.
- Udvikling af fælles strategisk koncept for logistikregionen Syddanmark-Schleswig-K.E.R.N.
- Etablering af tilpassede uddannelsesforanstaltninger til logistikområdet.
- Udvikling af den grænseoverskridende dimension som samlet lokaliseringsfaktor i regionen

Generelt vil en øgning af trafikken i regionen give øget ressourceforbrug, øgede globale (klimatiske) påvirkninger, regionale påvirkninger (fx smog) samt lokale påvirkninger (fx partikelforurening og støj). Der er ikke i programmet lagt op til at støtte projekter, der direkte giver øget trafik. Imidlertid er baggrunden for at styrke profilen som logistikregion et ønske om at udnytte det identificerede potentiale i regionen, hvorfor der er potentielle negative påvirkninger.

Vil udnyttelsen af det identificerede potentiale betyde et større behov for ny infrastruktur (veje, jernbaner, havneudvidelser mm.), vil dette kunne have en negativ påvirkning på flere miljøfaktorer, herunder biologisk mangfoldighed, arealanvendelse, landskab og eventuelt kulturarv.

2.5 Bæredygtig udvikling af bosætningen og styrkelse af den lokale identitet

Mål: Bæredygtig udvikling af den samlede region, samarbejde mellem by og land. Sikre attraktive bo- og arbejdsmæssige vilkår i et ansvarsfællesskab, skærpe regionens profil ved at understøtte bevaring af vigtige identitetsskabende lokaliteter i forbindelse med lokaliteters og regioners kulturarv.

Eks. på aktiviteter

- Projekter, der udvikler og afprøver koncepter og tiltag med relation til den demografiske udvikling
- Projekter, der videreudvikler egnede modeller til sikring og tilpasning af bestående infrastrukturelle tilbud
- Projekter, der viser nye perspektiver for udviklingen af landdistrikterne eller bydele. Nyt samarbejde mellem by og land
- Udvikling af nye metoder i udviklingen af planer for lokaliteter, byer og regioner - analyser, konkurrencer, fremtidsværksteder og offentlige høringer, brug af medier
- Udvikling og afprøvning af nye metoder for samarbejde mellem kommunernes planlægning på overordnet niveau mellem den faglige planlægning og lægfolk
- Projekter som fokuserer på kulturarv, som lokaliseringfaktor for bosætning, arbejde og turisme
- Projekter der sikrer bygningsmæssig fornyelse, der fokuserer på egnstypiske byggekultur, håndværk og arkitektur
- Uddannelse, træning og udveksling af byggehåndværkere og knowhow inden for bygningsbevaring og restaurering.
- Projekter til udvikling af bosætningsstrategier
- Projekter der styrker den regionale identitet via markedsføring indadtil og udadtil, netværksdannelse mellem små projekter så de udvikles til modelprojekter

Indsatsområdet formål vurderes at have positiv indflydelse på især kulturarv og befolkning. Det vurderes endvidere, at de positive effekter kan styrkes, hvis indsatsområdet gennemføres i tæt samspil med aktiviteter indenfor prioritet 1, herunder især 1.3 (udvikling gennem forskning og uddannelse) og 3.2 (Arbejdsmarked, grænsependling og skolesamarbejde), så tiltrækning, alternativt fastholdelse, af unge familier sikres, og det demografiske pres (med mange ældre i området) mindskes. En befolkningstilvækst kan dog være medvirkende til et øget pres på naturen og en øget trafikbelastning og dermed bidrage negativt i en samlet miljømæssig vurdering af indsatsområdet. I et samspil med øvrige indsatsområder, især 2.2, 2.3 og 3.4, vurderes det dog, at effekten kan blive overvejende positiv.

3.1 Kultur, sprog og gensidig forståelse

Mål: Styrke dansk og tysk sprog, kultur, idræt mv., som omdrejningspunkt for en fælles identitet og gensidig forståelse som fundament for den økonomiske, kulturelle og historiske udvikling.

Eks. på aktiviteter

- Dannelse af kunstneretværk og gennemførelse af workshops om emner såsom markedsføring, iværksætteri og fundraising.
- Etablering af et fælles dansk-tysk "idrætssamvirke", der har til formål at definere bredde-sportsgrene, der er særligt egnede for et grænseoverskridende samarbejde

imellem eksisterende eller nye foreninger, herunder evt. etablering af fælles turneringer

- Finansiering af tværnationale mikroprojekter med fokus på at rekruttere flere børn og unge til sunde sports- og friluftaktiviteter
- Udredning af kulturelle emneområder, som spiller en rolle for den grænsenære regions attraktivitet.
- Styrkelse af informationssystemer, medier og museer, der øger forståelsen for nabo-regionens kultur, historie, samfundssystem og udvikling samt letter adgangen til nabolandets tilbud
- Samarbejde mellem Kulturforvaltninger om metodeudvikling og servicering af det grænseoverskridende foreningsarbejde
- Støtte til bredt anlagte tilbud om sprogundervisning og udvikling af nye metoder og undervisningsmidler
- Udredning af kulturelle emneområder, som spiller en rolle for den grænsenære regions attraktivitet.
- Styrkelse af informationssystemer og medier, der øger forståelsen for naboregionens kultur, historie, samfundssystem og udvikling samt letter adgangen til nabolandets tilbud
- Udvikling af fælles tysk-dansk medie projekter

Indsatsområdet vurderes ikke at have nogen nævneværdig miljømæssige effekter udover dets positive indflydelse på regionens kulturarv.

3.2 Arbejdsmarked og grænsependling og skolesamarbejde

Mål: Skabe et åbent arbejdsmarked på begge sider af grænsen – specielt indenfor programområdets erhvervmæssige styrkeområder. Øge pendling hen over den dansk-tyske grænse.

Eks. på aktiviteter

- Analyser af det tværnationale arbejdsmarked, herunder jævnlige opdateringer heraf
- Styrket rådgivning af arbejdstagere om arbejdsforhold og lovlige dispositioner om pendling og konsekvensen for sociale ydelser, pension mv. Rådgivningen kan være såvel internetbaseret som ske igennem personlig betjening
- Dannelse af netværk og samarbejdsfora mellem arbejdsmarkedets parter og institutioner, herunder arbejdsformidlinger med henblik på at øge den gensidige viden samt nedbryde barrierer
- Initiativer til gensidig anerkendelse af faglige kompetencer og etablering af efteruddannelsstilbud, der tager højde for den aktuelle efterspørgsel, herunder etablerer samarbejde mellem erhvervsskolerne.
- Fremme samarbejdet mellem virksomheders personaleafdelinger for at sikre den fornødne arbejdskraftrelaterede dynamik i grænseregionen
- Udvikling af fælles uddannelseselementer, eksempelvis etablering af fælles klasser, fælles udbud af fag eller delvis fælles undervisning.
- Udarbejdelse af fælles undervisningsmaterialer om tværnationale emner.

Indsatsområdet vurderes ikke at have nogen nævneværdig miljømæssige effekter udover dets positive indflydelse på regionens befolkning generelt.

3.3 Offentlig transport og mobilitet

Mål: Styrke tilgængelighed inden for samt fra det grænsenære område.

Eks. på aktiviteter

- Iværksættelse af trafikanalyser på kort og lang sigt
- Skabelse af en trafikplanlægningskomité over grænsen til sikring af uformelle drøftelser og en løbende dialog om den trafikpolitiske udvikling i fremtiden.
- Etablering af en dansk-tysk trafikinformation
- Fjernelse af reelle barrierer for grænseoverskridende trafik
- Udvikle mere kundevenlige billetsystemer mellem de forskelligartede operatører inden for regionen

Indsatsområdet lægger vægt på udvikling af mobiliteten på tværs af grænsen vha. prisgunstig og miljøbevidst offentlig trafik. I forhold til en mobilitet baseret på privatbilisme, er der potentielt en positiv påvirkning ved realisering af indsatsområdet.

En øgning af trafikken generelt vil dog give anledning til øget ressourceforbrug, øgede globale (klimatiske) påvirkninger, regionale påvirkninger (fx smog) samt lokale påvirkninger (fx partikel-forurening og støj).

Hvis en vellykket indsats bevirker behov for nye veje og/eller jernbaner, vil dette kunne have en negativ påvirkning på flere miljøfaktorer, herunder biologisk mangfoldighed, arealanvendelse, landskab og eventuelt kulturarv.

3.4 Aktør- og myndighedssamarbejde

Mål: Styrke dialogen mellem aktører i regionen og afprøve nye felter for fremtidigt samarbejde. Nedbryde eksisterende barrierer for at opnå en bedre funktionel integration.

Eks. på aktiviteter

- Forum for udveksling af ideer og best-practice
- Videreudvikling af fælles servicetilbud
- Analyse af eksisterende myndighedssamarbejder og identificering af best practice.
- Etablering af et dansk-tysk netværk inden for udvalgte områder, herunder videreudvikling af fælles udbud af serviceydelse
- Udveksling af medarbejdere og fælles lederudvikling

Med indsatsområdets generelle fokus på 'best practice' må der forventes at ske overordnet positive miljø- og sundhedsmæssige påvirkninger, såfremt identificerede barrierer for fremtidigt samarbejde på samme tid også nedbrydes. Indsatsområdet vurderes til at kunne have betydelige, positive afledede effekter, herunder også på øvrige indsatsområder i programmet.

Alternativer og gennemførelse af vurderingen

0-alternativet beskriver en situation, hvor programmet ikke gennemføres. Med programmets overordnede sigte på udnyttelse og udvikling af programområdets eksisterende og nye ressourcer, herunder specielt menneskelige (viden, sundhed, m.v.), samt med sigte på at gøre regionen til en aktiv medspiller i globaliseringen, må det forventes, at der alt andet lige er en vis risiko for en øget marginalisering, hvis programmet ikke gennemføres, og dermed en negativ påvirkning af især befolkning i regionen.

Da programmet endvidere sigter på bæredygtig natur-, miljø- og energiudvikling, og dette område er centralt i indsatsen for at afkoble økonomisk vækst med ressourceforbrug og af-

faldsgenerering, må der alt andet lige vurderes at kunne være risiko for en øget miljøbelastning i en situation, hvor programmet ikke gennemføres. Sammensætningen af programmet er dog af en sådan karakter, at det er svært at vurdere, selv på et kvalitativt niveau, om situationen, hvor programmet ikke gennemføres, medvirker til en generel negativ eller positiv effekt på miljøet. Dette skyldes i særdeleshed, at programmet reelt ikke har nogle direkte afledede miljøeffekter, men mere kan forventes at have indirekte, generelt positiv indvirkning på programområdets miljø, befolkning og natur.

Det beskrevne 0-alternativ er reelt det eneste alternativ til programmet. Der er ikke ved udarbejdelse af programmet lavet alternativer, og det er således ikke vurderet om en anden udformning af programmet kunne have en mere positiv påvirkning på miljøfaktorerne end det beskrevne program.

Programbeskrivelsen og miljøvurderingen er gennemført i en periode, hvor den offentlige danske sektor har været gennem en gennemgribende omstrukturering. Dette har betydet, at de allokerede ressourcepersoner ikke har kunnet lave miljøvurderingerne undervejs i forløbet med programudarbejdelsen som planlagt. Miljøvurderingen er derfor foretaget relativt sent i forløbet af Region Syddanmarks nyoprettede afdeling for Bæredygtighed. Denne afdeling er sammensat af personale med overvejende miljøfaglig baggrund primært fra de nu nedlagte amter. Det betyder, at vurderingen er foretaget på baggrund af en stor viden om både natur- og miljøforholdene i Syddanmark og i Danmark som helhed. Miljøvurderingen er derefter suppleret med specifikke tyske forhold.

Grundet programmets karakter er de foretagne miljøvurderinger kvalitative, og med den beskrevne baggrund har dette ikke givet anledning til større vanskeligheder ved udarbejdelsen.

Miljøvurderingen har været i statslig høring ultimo februar 2007. Kommentarer herfra er indarbejdet i det udkast, der er sendt til offentlig høring.

Adressaterne for den offentlige 8 ugers høring er især kommuner, fagforvaltninger og organisationer. Disse får fremsendt dokumentet pr. mail. Desuden lægges dokumentet på programparternes hjemmeside og gøres derved tilgængeligt for offentligheden.

Planlagte foranstaltninger for at undgå, begrænse eller opveje negativ indvirkning på miljøet pga. programmets gennemførelse

Generelt fastlægger programmet ikke rammerne for fremtidige anlægstilladelser til projekter, der er omfattet af Lov om miljøvurdering af planer og programmer.

Visse indsatsområder kan dog ved at støtte profilering og kampagner eller udvikling af metoder, modeller, værktøjer, netværk, strategier, kompetencer, rådgivning, produkter mm indirekte fremme sådanne anlæg, idet støtte fra INTERREG IV A-programmet kan opfattes som en slags forhåndstilkendegivelse.

Det er derfor vigtigt, at fastholde programudkastets afsnit 7.1.3 krav om, at projektet har "en varig positiv virkning på miljøet", samt vurderingen heraf ved vurdering af ansøgningerne.

I indsatsområderne "2.4 Transport og logistikudvikling" samt "3.3 Offentlig transport og mobilitet" er der store potentielle negative miljøeffekter, hvis programmets projekter udvikler sig og betyder realisering af et øget trafikpres i regionen – enten godstrafik eller pga. pendling. Imidlertid er det jf. programudkastet (afsnit 7.1.3) et klart krav, at projektet har "en varig positiv virkning på miljøet". Det vil derfor være ekstra vigtigt ved vurdering af projektansøgninger under disse to indsatsområder, at ansøgningerne klart beskriver den varige positive miljøpåvirkning.

Det anbefales, at dette fremgår særskilt af den information, der gives ansøgere.

Overvågning af miljøeffekterne

I programbeskrivelsen findes i afsnit 8 Overvågnings- og evalueringssystemer. Der er her redegjort for brugen af indikatorer. Der er ikke specifikt nævnt fx miljøindikatorer. Der udvikles i løbet af 2007 miljøindikatorer i Region Syddanmark i forbindelse med udarbejdelse af Den Regionale Udviklingsplan, og da der ønskes en sammenhæng mellem INTERREG-programmets miljøindikatorer og indikatorer brugt i andre sammenhænge i regionen, overvåges INTERREG-programmet derfor i første omgang kvalitativt ved en vurdering af de samme miljøfaktorer, som indgår i nærværende miljøvurdering.

Overvågningsindikatorerne vil således blive:

- antal miljøforhold, der i ansøgningsfasen vurderes at blive påvirket positivt
- antal miljøforhold, der i ansøgningsfasen vurderes at blive påvirket negativt
- antal miljøforhold, der ved slutrapportering vurderes at være påvirket positivt
- antal miljøforhold, der ved slutrapportering vurderes at være påvirket negativt

idet hvert projekt i ansøgningsfasen og i afrapportering skal udfylde et skema som vist nedenfor:

	Positiv	Negativ	Neutral	Uvæsentlig	Begrundelse
Biologisk mangfoldighed, flora og fauna					
Befolkning					
Menneskers sundhed					
Jord/arealanvendelse					
Vand					
Luft					
Klimatiske faktorer					
Ressourcer og energi					
Materielle goder					
Landskab					
Kulturarv					

Bilag 1

Vurderingskriterier:

Miljøfaktor	Vurderingskriterier
Biologisk mangfoldighed, flora og fauna	Væsentlig indvirkning på biodiversitet, flora og fauna. Øget besøgstryk på natur.
Befolkning	Vækst, velfærd
Menneskers sundhed	Befolkningens sundhed og mulighed for behandling
Jord/arealanvendelse	Ændringer af zoneklassifikation og jordkvalitet
Vand	Ændringer i grundvandskvalitets og recipientkvalitet
Luft	Ændringer i luftkvalitets og lugtgener
Klimatiske faktorer	Ændringer i udsendelse af CO ₂ -ækvivalenter
Ressourcer og energi	Anvendelse af fornyelige ressourcer
Materielle goder	Øget velfærd
Landskab	Ændringer i landskabet
Kulturarv	Bevarelse af kulturarven